Петров, 1980 – Петров В. М. Математика и социальные процессы (Гиперболические распределения и их применение) / Петров В. М., Яблонский А. И. – М. : Знание, 1980. – 64 с.

Творчество…, 2011 – Творчество: от биологических оснований к социальным и культурным феноменам / под ред. Д. В. Ушакова. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2011. – 736 с. (Научные школы ИП РАН).

Харрисон, 2008 – Харрисон Л. Главная истина либерализма: Как политика может изменить культуру и спасти ее от самой себя / Л. Харрисон. – М. : Новое издательство, 2008. – 282 с.

REFERENCES

Golicyn, 1997 – Golicyn G. A. Informacija i tvorchestvo: Na puti k integral'noj kul'ture / Golicyn G. A. – M. : Russkij mir, 1997. – 304 s.

Ljubart, 2009 – Ljubart T. Psihologija kreativnosti / Ljubart T., Mushiru K., Tordzhman S., Zenasni F. ; per. s fr. – M. : «Kogito-Centr», 2009. – 215 s.

Mazhul', 2010 – Mazhul' L. A. Tvorchestvo i fenomen «rara avis» v svete informacionnogo analiza: chem otlichajutsja genial'nye hudozhniki? / Mazhul' L. A., Petrov V. M. // Mir psihologii. – 2010. – №2 (62). – S. 60-70.

Osnovnye sovremennye…, 1997 – Osnovnye sovremennye koncepcii tvorchestva i odarennosti / [pod red. D. B. Bogojavlenskoj]. – M. : Molodaja gvardija, 1997. – 420 s.

Petrov, 1980 – Petrov V. M. Matematika i social'nye processy (Giperbolicheskie raspredelenija i ih primenenie) / Petrov V. M., Jablonskij A. I. – M. : Znanie, 1980. – 64 s.

Tvorchestvo…, 2011 – Tvorchestvo: ot biologicheskih osnovanij k social'nym i kul'turnym fenomenam / pod red. D. V. Ushakova. – M. : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2011. – 736 s. (Nauchnye shkoly IP RAN).

Harrison, 2008 – Harrison L. Glavnaja istina liberalizma: Kak politika mozhet izmenit' kul'turu i spasti ee ot samoj sebja / L. Harrison. – M. : Novoe izdatel'stvo, 2008. – 282 s.

УДК 37.015.33

Надія Гапон

ПСИХОЛОГІЯ ВЗАЄМИН ВИКЛАДАЧА ЗІ СТУДЕНТАМИ У СВІТЛІ ЦІННІСНИХ ЗАСАД ЕВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Розглядаються результати аналізу наративів студентів, які відображають уявлення студентської молоді про особистісні та професійні якості сучасного викладача вищого навчального закладу. Акцентується на важливості формування педагогом власної саморефлексивної позиції, яка дозволяє йому побачити себе очима студентів та є запорукою самовдосконалення. Обґрунтовано, що педагоги повинні передбачати конкретні заходи із послаблення академічної нечесності студентів – списування, підказування, плагіатування. Просування високих етичних стандартів в університетах не лише ілюструє турботу про студентів, а й демонструє прихильність викладачів до формування майбутніх професіоналів з етичною поведінкою. У цьому напрямку потребує також удосконалення система підготовки і перепідготовки професорсько-викладацького складу вищої школи. Доведено необхідність посилення в українських освітніх закладах ціннісних орієнтирів європейської освіти.

Ключові слова: *студентські наративи, особистість викладача, спілкування, саморефлексія педагога, академічна чесність.*

Рассматриваются результаты анализа нарративов студентов, которые отражают представления студенческой молодежи о личностных и профессиональных качествах современного преподавателя высшего учебного заведения. Акцентируется на значимости формирования педагогом собственной саморефлексивной позиции, которая позволит ему увидеть себя глазами студентов и является залогом самосовершенствования. Обосновывается,

что педагоги, должны предусматривать конкретные меры по ослаблению академической нечестности студентов - списывание, подсказки, плагиатирование. Продвижение высоких этических стандартов в университетах не только иллюстрирует заботу о студентах, но и демонстрирует приверженность преподавателей формированию будущих специалистов с нравственным поведением. В этом направлении требует также совершенствования существующая система переподготовки профессорско-преподавательского состава высшей школы. Доказана необходимость усиления в украинских образовательных учреждениях ценностных ориентиров европейского образования.

Ключевые слова: *студенческие нарративы, личность преподавателя, общение, саморефлексия педагога, академическая честность.*

It is considered the analysis results of the student's narratives, which reflect student's ideas about personal and professional qualities of the modern higher education teacher. We emphasized the necessity for pedagogues to develop the self-reflexive position, that lets them see themself through the eyes of the students and that is the key to self-improvement. We conducted an empirical study with 152 students of Ivan Franko National University of Lviv on «Teacher in student's optics». The student's analysis of teacher's narratives allowed to see various aspects of the teacher's activity. The analysis showed such traits of the teacher, which are emphasized by students. It helps to identify the ways of professional development of teachers. The teachers' self-reflection, the ability of decentration, the capacity to see themselves through the eyes of students and critical thinking encourage teachers to self-perfection. The teacher's self-reflection and critical thinking are the main physiological values that motivate to personal changes. In this sense, it is necessary to realize a reciprocal relationship with students, to have readiness to accept student's opinions about reality of their relationships and to work on their improvement. For this teacher should forme responsible attitude to the content of the subject. Here the motivator for changing is a constant methodical work of teachers on their professional qualification. The rising of lecturer's ethic standarts at universities illustrates the concern for students. It also demonstrates the teachers' commitment to form a future professionals with an ethical behaviour. An important value of European education is a moral attitude toward mastery of knowledge in universities. An essential is the improvement of lecturer's system of training and retraining. This will strengthen the value orientations of European education – quality, a fair assessment, accordance to the needs and abilities, attraction of education and so on. We should focus on the quality of education, a harmonious combination of innovation and tradition, an academic honesty, a social and economic reasonableness of cadre's training, the sequence of curricula and freedom of choice for students, the combining academic process with scientific research, the efficiency of educational management at the university.

Keywords: *student's narratives, teacher's personality, communication, self-reflexion, academic honesty.*

Постановка проблеми. Процес творення цінностей вітчизняної вищої освіти позначений процесами реформування освітньої системи, зростанням взаємообміну досвідом між українськими університетами, розвитком співдружності між провідними європейськими університетами (відповідно до угоди про Велику хартію університетів) та об'єднанням у спільноєвропейське освітнє середовище національних систем освіти і науки. Відтак змінюється старий погляд на завдання освіти лише як на трансляцію знання, актуалізується завдання відтворення культури, її цінностей і традицій. Сьогодні загальноєвропейський зміст освіти ґрунтується на таких цінностях та ідеях демократичного суспільства: права людини, рівність, мир, соціальна справедливість, демократія, свободи, безпека громадян, взаємозалежність, плюралізм, культурне розмаїття,

відкритість, відповідальність, партнерство, повага до навколишнього середовища.

Аналіз останніх публікацій. У системі перелічених цінностей європейської освіти важливе місце займають взаємини «студенти-викладач». У психолого-педагогічній науці з 90-х рр. ХХ ст. взаємини викладача та студентів стають самостійним об'єктом та предметом наукового пошуку (І. Булах, Л. Долинська, В. Казанська, С. Коваль, В. Рябова, В. Семеченко, Г. Радчук, А. Мудрик, Г. Микитюк, Л. Подоляк, Р. Лорбаревська, С. Мінакова, Й. Хведоровіч, В. Юрченко, Я. Яноушек та ін.). З'ясовано, що взаємини викладачів та студентів характеризуються певною психологічною структурою, елементами якої є мотивація (взаємний інтерес учасників педагогічної взаємодії, потреба у взаємовідносинах), взаємопізнання (сприйняття та оцінка особистості іншого, саморефлексія, усвідомлення проблем взаємин, уявлення про оптимальні взаємини), емоції та почуття (задоволеність або невдоволеність взаєминами, відчуття психологічного комфорту чи дискомфорту, напруженості), тип поведінки (стиль педагогічного спілкування, засоби взаємовпливу, налагоджування взаємин тощо). Окремі дослідження присвячені психолого-педагогічній проблемі ґендерних відносин у вищій школі та особливостям впливу взаємостосунків викладача зі студентами на особистісне становлення майбутніх фахівців. У своїх працях дослідники пишуть про небезпеку та наслідки типізованого мислення педагога, схематизованого розуміння ним сутності навчально-виховних аспектів взаємин із студентами. У цьому сенсі необхідною є реалізація оберненого зв'язку зі студентами, готовність викладача сприйняти думки студентів стосовно реалій їхніх взаємин. Це обумовлює актуальність обраної теми нашого дослідження.

Метою статті є проаналізувати результати емпіричного дослідження взаємин «викладач-студент», розглянути психологічні стуктурні компоненти, які визначають сутнісні аспекти цих взаємин та окреслити складові їхнього вдосконалення у відповідності до європейських вартостей вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Дослідниця проблем освіти й виховання Б. Хукс в одній із своїх розвідок зауважила, що найбільш загальною освітньою метою є фомування доброзичливого стосунку до світу, деякого мирного модусу життя. Загалом педагогові важливо показати студентам, як виявляти себе «автентично і спонтанно» у стосунках зі світом [*Хукс, 2009: с. 243*]. Тут йдеться про доброзичливість та щирість реагування на світ. Складний механізм «рефлексії», який лежить в основі полілогічного підходу в освіті, породжує нову особисту якість викладача – суб'єктивну відкритість. Рефлексивний зміст цієї позиції в тому, що педагог не лише вільно передає свої знання студентам, а й у кожному слові, дії дотримується етичних міркувань про рівновартісність пізнавальних позицій студентів; плекає гідність взаємодії з індивідуальним

світом особистості студента, надає формуючого змісту своєму вмінню впливати на особистісну даність іншого, вибудовує для студентів толерантні міжособистісні моделі взаємодії, скеровує молодь на взаємопідтримку та взаємоповагу один до одного. В сучасних педагогічних розвідках польського науковця Й. Хведоровіча детально описані можливі рольові позиції педагога (Ментора, Лідера, Тренера, Партнера), які дозволяють говорити про необхідність посилення тих рольових позицій викладача, які мають розвивальне значення для вихованців [*Chwedorowicz, 2011: c. 323*].

Розглянемо результати проведеного нами емпіричного дослідження про те, які уявлення має українська студентська молодь стосовно професійних та особистісних рис викладача. Авторами наративів були студенти II-III курсів (50 хлопців та 102 дівчат) Львівського національного університету імені Івана Франка. Їм була запропонована тема для написання наративу: «Викладач очима студентів». Наратив – суб'єктивна розповідь про щось, яка містить рефлексію, оцінки оповідача. Це якісний метод дослідження в гуманітарних та соціальних науках. У практичній філософії, соціальній психології використовують для дослідження соціальних, когнітивних та перцептивних процесів. Як соціальний конструкт наратив слугує збереженню та створенню колективного знання. Студентські наративи аналізувалися за схемою, запропонованою В. Лабовим, Д. Валецьким, Ц. Барклей та апробованою авторкою статті [*Гапон, 2016*]. Спочатку з'ясували домінуючий емоційно-почуттєвий фон наративів молоді стосовно запропонованої теми. Відтак за своїм стилем оповіді були толерантно-доброзичливі. Студенти дійсно відчувають потребу у довірливому спілкуванні з викладачем, інтелектуальній позиції та баченні світу, якому могли б довіряти. Доволі прикметними є думки однієї студентки, яка пише: *«Коли я думаю про своє студентське життя, мені часто пригадуються обличчя, жести і звички тих педагогів, які з перших днів навчання опікувалися мною, впроваджуючи у світ знань. Тих, хто відкрив для мене можливість черпати радість від процесу навчання, перетворюючи університетську аудиторію у простір критичного мислення. Тих, хто зробив процес обміну думками та ідеями різновидом особистісного задоволення».* Проаналізований емоційно-почуттєвий фон наративів вказує на те, що більшість студентської молоді сприймає викладача як непересічну постать і пов'язує свій професійний та особистісний ріст з його індивідуальністю.

Стосовно нашого актуального дослідження, то надалі інформацію, наявну в наративах, ми аналізували змістовно. Було виокремлено довільно обрані сюжетні лінії студентських наративів: вік, стать викладача; спілкування зі студентами; особистість викладача; зовнішній вигляд викладача; змістовий бік мовлення викладача та спосіб викладу навчального матеріалу; кінесичні аспекти діяльності викладача на занятті (пантоміміка, обмін поглядом тощо); просодичні аспекти (темп, гучність,

емоційність мовлення) викладача; побажання викладачам та запитання до викладачів.

Які сюжетні лінії переважали (за кількістю та обсягом речень) у студентських розповідях? Більше третини студентів у своїх наративах не лише висловлювали вдячність та захоплення своїми викладачами, «які дають професійні крила», а й розмірковували над тими чинниками, які могли б поліпшити міжособистісне сприйняття та взаєморозуміння в контексті взаємодії з педагогом. Наприклад, студенти у своїх наративах пишуть: *«Навіщо запитувати під час лекції, щоб потім сказати перед аудиторією, що відповідь студента(ки) помилкова, що хтось хибно мислить?»; «Чому викладачі часто говорять, що нас чекає надзвичайно складний іспит?»;«Несправедливо, коли на іспиті викладач каже, що я «нічого не знаю», бо я все ж чогось дізналась на його лекціях!».*

Студенти охоче розмірковують стосовно особистості викладача. Для більшості студентів є важливим, аби викладач був яскравою індивідуальністю, яка своїм прикладом мотивуватиме до формування неповторного особистісного світу молодої особистості. Разом з тим, значна частина студентів на перший план особистісних якостей ставить здатність педагога любити своїх студентів. У плані побажання студенти висловлювались про те, яким має бути спілкування викладача зі студентами. Студенти бажають більш довірливого, невимушеного, захоплюючого та неформалізованого спілкування з боку викладачів.

У своїх наративах студенти також розмірковували про вікову специфіку особистості викладача. Понад 20% авторів наративів висловили думку про те, що вік викладача є формальною ознакою, яка не має великого значення для процесу педагогічної взаємодії. *«Мені подобається працювати…з енергійними викладачами, не залежно від їхнього віку…"* (зі студентського наративу). Однак частина студентів надала віковим особливостям викладача певного значення. На їхню думку, молоді викладачі, які «нещодавно самі були студентами» краще розуміють їх та з ними легше неформально спілкуватися. Частина авторів наративів висловлює думку, що вік викладача корелює з його знаннями та досвідом, тому їм цікавіше працювати з досвідченішими педагогами.

Розглянемо уявлення студентської молоді стосовно ґендерних характеристик викладачів. Студенти сприймають викладача чоловічої статі як сильного, серйозного, цілеспрямованого, більш логічного та чіткого у висловлюваннях, а також твердішого емоційно. Жінку-викладача вони сприймають як наполегливу, приємну, спостережливу, більш м'яку, гнучку у спілкуванні, емоційну, лагіднішу та менш вимогливу.

Насамкінець розглянемо ще одну сюжетну лінію наративів, над якою активно розмірковували студенти. Вона стосується змістового боку навчального матеріалу та його викладу викладачем, зокрема просодичних аспектів (темп, гучність, емоційність мовлення). Типові рефлексії студентів про змістовий бік лекції, спосіб викладу навчального матеріалу

та кінесичний аспект взаємодії (обмін поглядом зі студентами в аудиторії): *«Я так захоплено слухаю, що забуваю записати думку…»; «Оригінальна подача матеріалу запам'ятовується надовго»; «Мене втомлює виклад змісту теми без конкретних прикладів та зв'язків із сьогоденням…»; «Як добре сприймати чітко структурований виклад теми!»; «Коли свій погляд викладач під час лекції фокусує лише на кількох «відмінниках», у мене виникає враження, що я зайвий. Коли викладач рівномірно охоплює поглядом усіх нас, то це дозволяє зацікавитися та спонукає нас до активної роботи, дискусії».*

Думки студентів про темп мовлення викладача під час заняття (про це розмірковує 40% студентів): *«Треба інваріативно повторювати думку, адже коли темп зашвидкий, я пишу не те, що треба!»; «Я не говорю, щоб диктували, але можна якось повільніше…».* Думки студентів про гучність мовлення викладача під час лекції (про це розмірковує 40% студентів): *«Інколи викладачі говорять дуже тихо, інколи дуже кричать. Дайте викладачам мікрофони!»; «Це непродуктивна лекція, коли не все чути, що розповідає викладач…»; «Втомлююсь від гучного голосу».*

Висловлювання студентів про емоційність мовлення викладача як противагу монотонності в процесі викладу змісту лекції (про це розмірковує 20% студентів): *«Відсутність емоційності, заважає збагнути, де основне, де другорядне»; «Люблю емоційне мовлення викладача, яскраве, образне, насичене афоризмами (бажано власними)!»*.

Якщо викладач малоемоційна людина, якщо у нього неглибокі почуття, він не зможе вплинути на внутрішній світ молодої людини. Турбота про свій внутрішній світ, зміна ставлення до себе, і до світу може розпочатися зі зміни ставлення педагога до свого навчального предмета. Для цього необхідно поглянути на академічну освіту як на розширення способу сприйняття людиною світу, і себе у цьому світі, своєї причетності до культури.

Результати проведеного нами емпіричного дослідження наштовхують на певні думки про те, яким сьогодні повинен бути викладач. Для нас є очевидним, що викладач з харизматичними рисами орієнтується у викладанні на структуру і внутрішні смисли матеріалу. Визначальна роль належить гуманістичній взаємодії викладача зі студентами. Викладача, який володіє нею, характеризує яскрава індивідуальність; любов до студентів; внутрішня сила, цілісність, цілеспрямованість, яка притягує молодь, дорослих, колег; організаційне й емоційне лідерство; подвижництво; здатність генерувати ідеї; ширина й глибина інтересів, цілісний світогляд; впевненість у своїй педагогічній місії.

Детальніше розглянемо найважливіші чинники особистісно-орієнтованої взаємодії викладача зі студентами. Першим чинником доречно виокремити *соціальний інтерес.* Найбільшою мірою він виявляється в умінні педагога знайти у певному явищі, про яке педагог розповідає, педагогічний, виховний контекст. Йдеться про вміння

перетворити соціальну ситуацію взаємодії зі студентами у педагогічну. Другим чинником є *педагогічна рефлексія*, яка вміщує у собі низку взаємопов'язаних моментів: усвідомлення викладачем справжніх мотивів своєї діяльності; вміння відрізнити власні труднощі і проблеми від труднощів і проблем студентів; здатність до емпатії та децентрації; оцінка наслідків власних особистісних впливів на студентів. Третім чинником є *високі ціннісні установки (патріотизм, активна громадська позиція).* Наступним чинником *є позитивні етичні риси (чесноти).* Етичні риси становлять динамічну єдність і слугують цілям морального вдосконалення особистості. У своєму інтегральному охопленні всі чесноти є системою духовно-моральних цінностей, у якій кожна чеснота є одночасно, і вищою якістю особистості, і ознакою, що вказує на її ціннісну орієнтацію.

Важливою цінністю європейської освіти є моральне ставлення до опанування знань у виші. Недооцінка викладачами етичної складової навчання студентів – це те реальне психологічне поле, де формується проблемна «Я-концепція» студента, яка у майбутньому буде визначати його громадянську чесність. Йдеться про належне реагування викладачем на проблему списування студенів. Лише формальні заходи контролю: комп'ютерна програма анти-плагіат, відеоспостереження під час тестувань (іспитів) тощо не можуть вирішити цю проблему. Щонайменше необхідними є організаційні зміни, наприклад, розгортання академічної служби в межах студентського самоврядування, яка б сприяла виробленню та посиленню «кодексу чесності» серед студентів. Потрібні й психологічні зміни, зокрема ціннісних установок студентів, які треба здійснювати в рамках лекцій про етичну поведінку, і розвивати дослідження академічної нечесності та її когнітивних, емоційних, загалом особистісних джерел.

На нашу думку, необхідно посилити забезпечення особистісно-центрованого педагогічного підходу в навчальному процесі. Треба обмірковувати поліпшення організаційних, психолого-педагогічних обставин гармонійних взаємин викладачів і студентів. Педагоги, крім зусиль, скерованих на формування самостійного мислення, власної думки у студентів, повинні також передбачати конкретні заходи з послаблення академічної нечесності студентів – списування, підказування, плагіатування. Університетські організації студентського самоврядування можуть проводити значну роботу серед молоді з послаблення лояльного ставлення до списування серед студентів. Просування високих етичних стандартів в університетах не лише ілюструє турботу про студентів, а й демонструє прихильність викладачів до формування майбутніх професіоналів з етичною поведінкою. Важливо проводити дослідження проблеми академічного обману, з'ясовувати реакції викладачів на списування та реакції студентів на реагування викладачів. Тут зауваженим має бути вплив особливостей викладання та вплив курсів етики на ставлення до списування у студентів. Ми переконані, що майбутні дослідження повинні продовжити вивчення деяких окремих змінних, які

впливають на етичну поведінку, зокрема індивідуальної моральної філософії і чутливості до справедливості [*Hapon, 2013: с. 200*]. Треба посилити увагу до питання формування ціннісного ставлення студентів до здобування знань. Це обумовить якісні зміни в освіті України, орієнтованої на Болонський процес. Відтак формування українських освітніх цінностей тісно пов'язане із європейською освітньою ситуацією, яка знаходить вираз у посиленні гуманістичної спрямованості особистості викладача.

Висновки. Отже, здійснений нами аналіз наративів студентів про викладача дозволяє збагнути різноманітні аспекти педагогічної діяльності, яким студенти надають особливого значення та визначити шляхи професійного вдосконалення викладачів. Саморефлексія педагога, здатність децентрації, спроможність побачити себе очима студентів та критичне мислення спонукає викладача самовдосконалюватися. Саморефлексія та критичне мислення є тими головними внутрішньо психологічними цінностями, які створюють саму можливість особистісних змін. У цьому сенсі необхідною є реалізація оберненого зв'язку зі студентами, готовність викладача сприйняти думки студентів стосовно реалій їхніх взаємин та робота над їхнім покращенням. Тут роль зовнішнього мотиватора набуває постійна методична робота викладача над своїм професійним рівнем. Потребує також удосконалення існуюча система підготовки і перепідготовки професорсько-викладацького складу вищої школи, постійна аналітична і виважена контрольна діяльність адміністрації вищої школи у рамках здійснюваного нею педагогічного управління. Виважені кроки дозволять посилити в українських освітніх закладах ціннісні орієнтири європейської освіти – якість, справедливе оцінювання, відповідність освіти до потреб і здібностей, її практичну зорієнтованість. Разом все це додасть якості освіті, що відображає гармонійне поєднання нововведень і традицій, академічну чесність та соціально-економічну обґрунтованість підготовки кадрів, послідовність навчальних планів та свободу вибору дисциплін для студентів, об'єднання навчального процесу з науковими дослідженнями тощо.

ЛІТЕРАТУРА

Гапон, 2016 – Гапон Н. Викладач очима студента: аспекти творчості та діалогу / Н. Гапон // Wspólnotowość a solidarność – główne problemy filozoficzne i społeczne: porazki; pod red. A.Góralskiego i Jana Laszczyka. – Warszawa : Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2016. – С. 43-47.

Хукс, 2009 – Хукс Б. Наука трансгрессировать. Образование как практика свободы / Б. Хукс // Гендерные исследования. – 2009.– №2.– С. 242-254.

Chwedorowicz, 2011 – Chwedorowicz J. Rozwoj kompetencji tworczych ucznia. Filozofia i pedagogika tworczosci – glowne problemy, zasadnicze rozstrzygniecia / J. Chwedorowicz. – Warszawa : Wyd. APS, 2011. – S. 323-328.

Hapon, 2013 – Hapon N. Students' attitude toward displays of academic dishonesty: cross-cultural analysis / N. Hapon, A. Chudzicka-Czupała, A. Lupina-Wegener // Visnyk of the Lviv Universiti. Series Fhilosophical science.– Issue 16.– 2013. – P. 200-208.

REFERENCES

Hapon, 2016 – Hapon N. Vykladach ochyma studenta: aspekty tvorchosti ta dialohu / N. Hapon // Wspólnotowość a solidarność – główne problemy filozoficzne i społeczne: porazki; pod red. A.Góralskiego i Jana Laszczyka. – Warszawa : Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2016. – S. 43-47.

Huks, 2009 – Huks B. Nauka transgressirovat`. Obrazovanie kak praktika svobody / B. Huks // Gendernye ussledovaniya. – 2009.– № 2.– S. 242-254.

Chwedorowicz, 2011 – Chwedorowicz J. Rozwoj kompetencji tworczych ucznia. Filozofia i pedagogika tworczosci – glowne problemy, zasadnicze rozstrzygniecia / J. Chwedorowicz. – Warszawa : Wyd. APS, 2011. – S. 323-328.

Hapon, 2013 – Hapon N. Students' attitude toward displays of academic dishonesty: cross-cultural analysis / N. Hapon, A. Chudzicka-Czupała, A. Lupina-Wegener // Visnyk of the Lviv Universiti. Series Fhilosophical science.– Issue 16.– 2013. – P. 200-208.

УДК 159.923.2

Тамара Говорун, Оксана Кікінежді, Ірина Шульга

ЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Аналізуються причини диференціації економічного статусу чоловіків і жінок. На основі результатів пілотажного дослідження студентської молоді показана орієнтація дівчат на економічне самоствердження в мікроекономічному середовищі та юнаків в макросоціумі, а також прихильність обох статей до традиційних статевих стереотипів. Низький рівень матеріальних домагань жінок, включно з професійними, мотивований соціалізованою установкою на фінансове верховенство чоловіків. Розвиток ринкової економіки ставить задачу більшого включення молоді, і в першу чергу жінок, до професійного підприємництва, використовуючи потенціальні можливості позитивної психології.

Ключові слова: *гендерна рівність, економічна культура, економічне самоствердження статей, гендерні стереотипи, студентська молодь.*

Анализируются причины дифференциации экономического статуса мужчин и женщин. На основе результатов пилотажного исследования студенческой молодежи показана ориентация девушек на экономическое самоутверждение в микроэкономической среде и юношей в макросоциуме, а также приверженность обоих традиционным половым стереотипам. Низкий уровень материальных притязаний женщин, включая профессиональных, мотивирован социализированной установкой на финансовое верховенство мужчин. Развитие рыночной экономики ставит задачу большего вовлечения молодежи, и в первую очередь девушек, в профессиональное предпринимательство, используя потенциальные возможности основ позитивной психологии.

Ключевые слова: *гендерное равенство, экономическая культура, экономическое самоутверждение полов, гендерные стереотипы, студенческая молодежь.*

The causes of economical female and male status differentiation have been analyzed. Economical women's knowledge is more connected with understanding micro processes while men are with its macro level. Adherence to the traditional gender values in male and female functioning in society and family settings were evident among most of the students' values. According to the focus-group results and the content-analysis of narrative studies on the topic. My material status in ten years» we discovered some causes of traditional gender role expectation.

They are connected with strong mass-media influence from one side and from the other-low economical culture level, violence of moral principles of business conducting during transitional period from planned to market economy in contemporary Ukraine. Male and female students demonstrate low level of financial aspirations for individual forms of business activity, personality management because if great disappointment with high level of corruption and formal obstacles on the way to private vocational service.